
VOORWOORD: DE STAAT VAN HET STELSEL

Publicatie/Dossier vervolgpagina

Met dit dossier bieden we jaarlijks inzicht in de status van het openbare bibliotheekstelsel. Waar de statistieken jaren tekenend waren voor de verschuiving van de klassieke uitleenbibliotheek naar brede maatschappelijke bibliotheek, illustreren zij de afgelopen twee jaar hoe de bibliotheek in deze rol is omgegaan met het coronavirus en de bijbehorende maatregelen.

Het tweede jaar corona

Op 15 maart 2020 werd bekendgemaakt dat de bibliotheken hun deuren moesten sluiten om verdere verspreiding van het coronavirus te voorkomen. Al snel volgde de intelligente lockdown en ontstonden de eerste initiatieven om zowel bibliotheekleden als niet-leden ook in coronatijd aan het lezen te houden en van informatie te blijven voorzien. In mei 2020 mochten bibliotheken weer open, tot begin november, toen doorstroomlocaties vanwege de tweede coronagolf hun deuren weer moesten sluiten. Half november mochten bibliotheken weer open, maar op 15 december 2020 ging Nederland opnieuw in lockdown. Hoe verder de coronaperiode vorderde, hoe meer de politiek begon te beseffen dat de bibliotheek als een essentiële dienstverlening moest worden gezien. Daarom mochten bibliotheken op 28 april 2021 weer open voor cursussen. Half mei werd de opening iets verruimd en in september konden de bibliotheken hun deuren weer wijd open zetten en werden vrijwel alle coronamaatregelen geschrapt. Die blijdschap was echter van relatief korte duur: half november bleek dat de naderende winter en nieuwe varianten van het virus opnieuw voor oplevingen zorgden. De mondkapjesplicht en anderhalve meter werden opnieuw ingevoerd en na 6 uur 's avonds mochten in bibliotheken geen evenementen meer plaatsvinden. Eind november werden nog strengere maatregelen genomen: de bibliotheek moest na 8 uur 's avonds helemaal dicht. Pas eind januari 2022 werden deze beperkte openingstijden weer losgelaten.

Het nieuwe normaal

De Gegevenslevering Wsob maakt inzichtelijk welk effect de coronamaatregelen in 2020 en 2021 hebben gehad op de - reguliere - dienstverlening van de bibliotheken. Zo werden er minder boeken uitgeleend, minder activiteiten georganiseerd en minder bezoekers ontvangen dan andere jaren. Maar de bibliotheek bleek ook veerkrachtig: er werd in korte tijd veel alternatieve dienstverlening aangeboden, de online Bibliotheek floreerde en kwetsbare groepen konden ook in coronatijd bij de bibliotheek terecht. Lokale bibliotheken zetten nieuwe activiteiten op en fysieke activiteiten om naar een andere vorm, met extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen zoals ouderen, niet digi-vaardige burgers en kinderen. Zo vervulden bibliotheken ook in 2021, ondanks de beperkte opening en dienstverlening, nog steeds een bredere maatschappelijke rol in de samenleving.

Van uitleningen naar activiteiten

De statistieken tonen aan dat bibliotheken ook in coronatijd meer waren dan alleen hun uitleenfunctie. Ondanks de beperkte opening en dienstverlening vervulden bibliotheken ook in 2020 en 2021 een bredere maatschappelijke rol. Naast de ontwikkelingen in coronatijd biedt dit dossier ook inzicht in de weg daarnaartoe. De data over het aantal openbare bibliotheken en de omvang van hun collecties gaan terug tot het begin van de twintigste eeuw. Sinds de jaren vijftig zijn deze statistieken verrijkt met het aantal bibliotheekleden en sinds het eind van de jaren negentig biedt StatLine ook inzicht in het personeel en de baten en lasten van bibliotheken. Anno 2022 verzamelen we nog veel meer gegevens: van de fysieke en de digitale bibliotheek, van uitleningen en activiteiten, van vast personeel en vrijwilligers en van bibliotheken in Europees Nederland en de BES-eilanden.

Informereren en inspireren

Met dit dossier bieden we inzicht in de status van het openbare bibliotheekstelsel in 2021. Hierin komen de belangrijkste uitkomsten van de Gegevenslevering Wsob aan bod en worden deze resultaten in bredere (corona)context geplaatst. Niet in een taai onderzoeksrapport, maar in inspirerende rubrieken, waarin statistiek en context elkaar afwisselen. Zo lees je meer over de werkwijze rondom de gegevenslevering, het belang van data-geïnformeerd werken en de inspanningen van een aantal bibliotheken in coronatijd. Ook bieden we een kijkje over de grenzen en zetten we handige tools en definities voor je op een rij.

Zelf aan de slag

Wil je na het lezen van dit dossier meer weten over een bepaald onderwerp? In het dossier vind je links naar de artikelen waarin specifieke onderwerpen verder worden uitgediept. Duik je liever meteen in de data? Dat kan in het [dashboard Bibliotheekstatistiek](#), waarmee je zelf kunt filteren op landelijk, provinciaal en lokaal niveau en bibliotheken met elkaar kunt vergelijken. De belangrijkste bibliotheekstatistieken in één overzicht? Bekijk dan de [infographic](#).